

Brief van J.J. Cremer d.d. 16 januari 1865 aan M.J. Kleine-Gartman¹ over de voortreffelijke uitvoering van zijn toneelstuk “Boer en Edelman”. Op 13 januari 1865 werd in Amsterdam de eerste voorstelling gegeven. De brief is in het bezit van het Allard Pierson museum.

Zeergeachte Mevrouw!

Ofschoon ik 't genoeg had U na de opvoering van B en E. even te spreken, en U mijn ongeveinsd compliment te maken over de voortreffelijke wijze waarop u mijn Oscar hebt weergegeven, zoo voel ik mij gedrongen om u nog eens mijn dank te herhalen voor de uitstekende opvatting der rol, die een nieuw en krachtig bewijs mag genoemd worden, der veelzijdige ontwikkeling van uw schoon talent.

Terwijl ik mij voorstel aan de lieve, talentvolle mw. V.d. Finck² mede een paar regels te schrijven, verzoek ik u beleefdelijk wel de goedheid te willen hebben der overige Dames, die ik niet meer 'tgenoege had te spreken, mijn dank te betuigen voor hare min of meer belangrijke medewerking. Hoe een klein schijnbaar onbeduidende rol belangrijk kan worden door een juiste voordragt, heeft ook mw. Stoets³ in de rol van vrouw Losser bewezen. – Nu men de zekerheid heeft rolvast te zijn, zal het spelen der rollen ongetwijfeld bij elke voorstelling winnen.

Ontvang nogmaals zeer geachte Mevrouw, de verzekering mijner hoge waardering van uw keurig talent en uitstekend kunstgevoel, en geloof mij met bijzondere achting, na vriendelijke groeten te zijn

Uw zeer DWDienaar

J.J. Cremer.

sGravenhage, 16 januari 1865.

---

¹ Maria Johanna Kleine-Gartman (Den Haag 1818 – Amsterdam 1885) was een Nederlands actrice.

² Mevr. W. von der Finck-Ellenberger (geb. 1838).

³ Christine Stoetz (1829 – 1897) was een Nederlands actrice en zangeres in het stemvak alt. Volgens het programmaboekje speelde Chr. Stoets de rol van Douarière, baronesse Diepmeere. Louisa Johanna Majofski had de rol van Vrouw Losser. Waarschijnlijk heeft Cremer zich vergist.

Liefste Mevrouw!

Ofschoon ik 'tgenoege had u na de opvoering van D en P. even te spreken, en u mijn ongeveind complement te maken over de voortreffelyke wijze waarop u mijn Ofscheffing overgegeven, zoo raed ik mij gedrongen om u nog eens mijn dank te herhalen voor de uitstekende opvatting der rol, die een nieuw en krachtig person mag genoemd worden, der veelrydige ontrokkeling van uw Schoon talent.

Terwijl ik mij voorstel aan de lieve, talentvolle Mr v. d. Vinck mede een paar regels te schrijven, versoek ik u beleefdelyk met de gaedheid te willen hebben der overige Dames, die ik niet meer 'tgenoege had te spreken, mijn dank te betuigen voor hare min of meer belangrijke medewerking. Hoe een kleine schijnbaar onbeduidende

rol belangrijk kan worden door
een juiste voordragt, heeft ook Mr
Staats in de rol van Vrouw Loosje be-
rezen. - Nu men de zekerheid
heeft evrast te zijn, zal het spelen
der rollen ongetruyfeld bij elke voor-
stelling winnen.

Ontvang nogmaals. Leerzaamste
Mevrouw, de verzekering mijner
hooge waardeering van uw Keurig
talent en uitstekend kunstgevoel,
in geloof mij met bysondere ach-
ting, na vriendelyke groete te zijn.

Uw deerd Dienaar

J. J. Cremer.

U. Graevenhage

16 January 1865. -

Mw. M. Kleine-Gartman speelt op 47-jarige leeftijd de rol van de student Oscar.

[Brieven van Jacobus Johannes Cremer 1827-1880 aan M.J. Gartman echtg. van Kleine](#)

- **Author/Creator:** Cremer, Jacobus Johannes, 1827-1880.
- **Contributor:** Gartman, M.J., echtg. van Kleine.
- **Publisher:** 's-Gravenhage
- **Publication date:** 1865-1876
- **Format:** 5 br.
- **Persistent Identifier:** <https://pid.uba.uva.nl/ark:/88238/b1990029888700205131>
- **Identifiers:** OCLC: 846703875
- **Language:** Undetermined
- **Inscription/mark:** Amsterdam, UVA copy UB: HSS-mag.: Bx 248:a-e.
- **Source:** Library Catalogue

Availability and location:

University of Amsterdam:

- Available:
  - Allard Pierson Depot Allard Pierson Depot OTM: hs. Bx 248:a-e

N.B.:

Merkwaardig blijft dat Cremer zo enthousiast is over de rolneming door mw. Kleine-Gartman. Mw. Kleine-Gartman speelt namelijk de rol van Oscar, een jonge student, terwijl zij de leeftijd heeft van 47 jaar.

Multatuli, die de voorstelling heeft gezien, was minder enthousiast. In een brief van 9 december 1876 aan J.N. van Hall schrijft hij: "Hebt ge Cremer's Boer en Edelman gelezen of zien spelen? Ik heb dat ongeluk gehad. Nog hoor ik Mevr. Kleine die voor 'n jong kunstziek studentje speelde haar: 'de Khùnst, de Khùnst!' moduleeren. Ik werd misselyk.

Hoe u begrypelyk te maken wàt me zoo hindert in zekere soort van 'de'-kunstopvyzeling? Lees 'Boer en Edelman' dan zult ge my begrypen. Die jonge student moest jura studeeren, en verwaarloosde z'n studien om in 'n tuinhuisje poppetjes van klei te maken. Dàt was 'de' Khùnst, de Khùnst!' Ik neem 't Cremer niet kwalyk. 't Zal ieder zoo gaan, die 'de' Kunst als 'n apart godheidje wil voorstellen, dat op

'n zeker oogenblik uit de machina heet te voorschyn te treden. Maar by Cremer lag 't aan de donnée. De heele triumpf van 't schoone en goede dacht-i te halen uit het moeielyk veroverd verlov van papa om naar Italie te gaan! ' Uit: Multatuli - Volledige werken, dl. 18. Brieven en dokumenten uit de jaren 1875-1877.

De tekst van het toneelstuk Boer en Edelman is te vinden op: [Boer en edelman](#)

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 29 juli 2023.